

МАСЛЕННИКОВ

Євген Іванович

evgenmaslennikov@ukr.net

УДК 330

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ МІЖНАРОДНОЇ
ІНТЕГРАЦІЇ СУБ'ЄКТІВ
ГОСПОДАРЮВАННЯ ДЛЯ ЕФЕКТИВНОЇ
ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ
ДІЯЛЬНОСТІ

THEORETICAL FOUNDATIONS OF THE
INTERNATIONAL INTEGRATION OF
BUSINESS ENTITIES FOR EFFECTIVE
FOREIGN ECONOMIC ACTIVITY

ЛЕНСЬКА

Наталія Ігорівна

nlenskaya96@mail.ru

д.е.н., доцент, професор
кафедри економіки та
управління, Одеський національний
університет імені
І.І. Мечникова

студент, Економіко-право-
вий факультет, Одеський
національний університет
імені І.І. Мечникова

У статті розглянуто сутність і особливості міжнародної інтеграції суб'єктів господарювання, висвітлений вплив даного процесу на ефективність зовнішньоекономічної діяльності підприємств, визначено перспективи розвитку інтеграційних процесів.

В статье рассмотрены сущность и особенности международной интеграции субъектов хозяйствования, освещено влияние данного процесса на эффективность внешнеэкономической деятельности предприятий, определены перспективы развития интеграционных процессов.

In the article the nature and characteristics of international integration of business entities are considered, the impact of this process on the effectiveness of foreign economic activity of enterprises is elucidated, as well as the perspectives of development of integration processes.

Ключові слова: міжнародна інтеграція, зовнішньоекономічна діяльність, ефективність, інтернаціоналізація, глобалізація

Ключевые слова: международная интеграция, внешнеэкономическая деятельность, эффективность, интернационализация, глобализация

Keywords: international integration, foreign economic activity, effectiveness, internationalization, globalization

ВСТУП

Розвиток інтеграційних процесів є найважливішою характеристикою сучасного світового господарства, і економічна інтеграція допомагає країнам більш раціонально використовувати сировинні, паливні, трудові ресурси, поліпшити територіальний поділ праці. Від звичайного економічного співробітництва, що базується, головним чином, на торгівлі, економічна інтеграція відрізняється подальшим поглибленням всебічних зв'язків, зрощенням виробничих процесів окремих країн.

Питання міжнародної інтеграції суб'єктів господарювання, і зокрема її вплив на ефективність зовнішньоекономічної діяльності досліджували в своїх працях такі вчені: М. Алле, Б. Баласса, Е. Бенуа, Ж. Вайнер, В.І. Захарченко, В. Борщ, С. Масленніков, Г. Кремер, П. Кругман, К. Ланкастер, В.В. Леонт'єв,

Г. Мюрдаль, М. Портер, П. Стрітен, С.А. Якубовський і ін.

Більш детального дослідження потребують проблеми застосування переваг міжнародної економічної інтеграції для зовнішньоекономічної діяльності підприємств.

МЕТА РОБОТИ

Метою статті є розгляд теоретичних основ і особливостей інтеграції, а також висвітлення невирішених раніше проблем впливу міжнародної інтеграції суб'єктів господарювання на їх зовнішньоекономічну діяльність.

МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Методологічною та інформаційною основою роботи є наукові праці, матеріали періодичних видань, ресурси мережі Інтернет.

Для вирішення поставлених завдань було застосовано такі загальнонаукові та спеціальні

методи: морфологічного аналізу – при уточненні понятійно-категоріального апарату дослідження; системного та структурно-логічного аналізу; формалізації; методу аналогії, порівняння та інтегрування.

РЕЗУЛЬТАТИ

В даний час в світовій економіці діють дві тенденції. З одного боку, посилюється цілісність світового господарства, його глобалізація, що викликано розвитком економічних зв'язків між країнами, лібералізацією торгівлі, створенням сучасних систем комунікації та інформації, світових технічних стандартів і норм. Особливо цей процес проявляється через діяльність транснаціональних корпорацій (ТНК).

З іншого боку, відбувається економічне зближення і взаємодія країн на регіональному рівні, формуються великі регіональні інтеграційні структури, що розвиваються в напрямку створення відносно самостійних центрів світового господарства.

Інтернаціоналізація виробництва, безперервне зростання можливостей економічної діяльності в масштабах світового господарства – об'єктивна закономірність розвитку сучасних продуктивних сил, найважливіша умова і стимул науково-технічного прогресу в його загальносвітовому значенні. Суть ідеї інтеграції полягає в подоланні торгових, економічних, соціальних, політичних та інших бар'єрів, що зводяться державами для забезпечення свого суверенітету і захисту внутрішніх інтересів [2, с. 38]. Це означає проголошення свободи торгівлі і відмова від політики протекціонізму на загальносвітовому рівні.

В кінці ХХ ст. інтернаціоналізація господарського життя піднялася на якісно нову стадію – глобалізацію: процес наростаючої взаємодії між суб'єктами світової економіки набуває всесвітній характер. Рушійними силами глобалізації стали поглиблення міжнародного поділу праці на базі зростаючої диференціації високотехнологічних кінцевих продуктів і напівпродуктів, поглиблення міжнародної транспортної інфраструктури, інформаційна революція – переворот в засобах телекомунікацій, розвиток транснаціонального підприємництва, який розглядає весь світовий простір як єдине поле для міжнародного бізнесу [4, с. 13].

Посилюється глобалізація світової економіки, ускладнення господарських процесів, різке посилення міжорганізаційної і міждержавної конкурентної боротьби, нові сфери конкуренції і більш жорстоке суперництво на традиційних ринках призводять до необхідності кооперації як матеріально-фінансових, так і виробничих зусиль територіально пов'язаних країн. В результаті відбувається створення інтеграційних блоків, які виступають єдиною силою проти загальних конкурентів на світовому ринку.

Інтеграція має ряд істотних характеристик, які в сукупності відрізняють її від інших форм економічної взаємодії країн:

– усунення обмежень у русі товарів, а також, капіталу, людських ресурсів між країнами-учасницями угоди;

– узгодження економічної політики країн-учасниць;

– взаємопроникнення і переплетення національних виробничих процесів, формування в рамках регіону технологічної єдності виробничого процесу;

– широкий розвиток міжнародної спеціалізації і кооперації у виробництві, науці і техніці на основі найбільш прогресивних і глибоких форм, спільне фінансування розвитку економіки і її інноваційного механізму;

– зближення національних законодавств, норм стандартів;

– цілеспрямоване регулювання інтеграційного процесу, розвиток органів управління господарською взаємодією;

– регіональний характер процесів інтеграції.

Міжнародна інтеграція суб'єктів господарювання має конкретні цілі (рис. 1).

Таким чином, міжнародна економічна інтеграція – це процес взаємодії національних економік різних країн з метою формування в єдиний господарський комплекс з урахуванням стійких економічних зв'язків між їхніми суб'єктами господарювання.

Міжнародна інтеграція суб'єктів господарювання в своєму розвитку проходить ряд ступенів – зону вільної торгівлі, митний союз, спільний ринок, економічний союз і політичний союз. В усіх цих ступенів, або видів інтеграції є загальна риса. Вона полягає в тому, що між країнами, які вступили в той чи інший вид інтеграції, усуваються певні економічні бар'єри. Внаслідок цього в межах інтеграційного об'єднання складається єдиний ринковий простір, де розгортається вільна конкуренція. Під дією ринкових регуляторів – цін, відсотків і т.д. – у цьому єдиному просторі виникає більш ефективна територіальна і галузева структура виробництва. Завдяки цьому всі країни виграють на підвищенні продуктивності праці, а так само на економії витрат на митний контроль за зовнішньоекономічними зв'язками. У той же час кожен ступінь, або вид інтеграції має специфічні риси.

В умовах зони вільної торгівлі країни добровільно відмовляються від захисту своїх національних ринків тільки у відносинах зі своїми партнерами по даному об'єднанню, а по відношенню до третіх країн вони виступають не колективно, а індивідуально, тобто зберігають свій економічний суверенітет. З третіми країнами кожен учасник зони вільної торгівлі встановлює власні тарифи. Такий вид інтеграції застосовується країнами ЄАВТ, НАФТА та іншими інтеграційними угрупованнями [7, с. 174].

Специфічним видом регіональної інтеграції виступає міжнародне митне об'єднання. В рамках цього інтеграційного об'єднання зовнішньоторговельні зв'язки його членів з третіми країнами визначаються колективно. Так, учасники Союзу спільно зводять єдиний тарифний бар'єр проти третіх країн. Це дає можливість більш належно захистити єдиний регіональний ринковий простір, що

формується і виступати на міжнародній арені в якості згуртованого торгового блоку. Але при цьому учасники даного інтеграційного об'єднання втрачають частину свого зовнішньоекономічного суверенітету. Подібний варіант інтеграції спочатку здійснювався в рамках Європейського Союзу західноєвропейських країн.

Третім ступенем розвитку інтеграційних об'єднань є спільний ринок. Тут усі характеристики міжнародного митного об'єднання зберігають своє значення. Крім того, в рамках спільного ринку усуваються обмеження на переміщення різних факторів виробництва, що посилює економічну

взаємозалежність країн-членів даного виду інтеграційного об'єднання. Формування економічного союзу йде значно повільніше, ніж міжнародного митного об'єднання або спільного ринку, але воно має місце. По мірі розвитку економічного союзу в країнах складаються передумови для вищого ступеня регіональної інтеграції – політичного союзу. Він поєднує всі вищевказані форми з проведенням загальної економічної валютно-фінансової політики. Головна особливість даної форми інтеграції полягає в створенні наднаціональних структур управління і проведення єдиної соціально-економічної політики.

Рис. 1. Основні завдання міжнародної інтеграції суб'єктів господарювання

Оскільки інтеграція в окремих регіонах світового хазайства як узгоджене об'єднання економіки ряду країн можлива тільки при міждержавних домовленостях, вона неминуче вбирається в певні політичні форми. Як свідчить практика міжнародного співробітництва, в залежності від рівня розвитку інтеграції використовуються форми «співдружності», «спільноти» та «об'єднання».

Співдружність – форма організації міждержавного співробітництва, при якому уряд орієнтуються на збереження і вдосконалення економічних зв'язків, що склалися між учасниками. Ця форма придатна тільки для початкового етапу інтеграції. За такої організації взаємодії інтеграційний процес мало керований, що

не дозволяє своєчасно вирішувати його протиріччя і, по суті, не стимулює розвиток інтеграції. Органи співдружності в змозі забезпечити лише мінімальну координацію дій його учасників.

Спільнота – типово інтеграційна форма організації міждержавних відносин, найбільш точно відображає найважливіші ознаки міжнародної економічної інтеграції – суверенність її учасників і розвиток співпраці на регульованих ринкових засадах. Для спільнот характерно вдосконалення координаційних функцій при організації співробітництва і одночасно створення справді міжнародних органів управління економікою, головною функцією яких стає прийняття

обов'язкових для виконання рішень і законодавчих актів.

Об'єднання як форма організації передбачає поступове «заперечення» міждержавної інтеграції. Воно створюється при глибокій міжнародній економічній інтеграції, в якості основних завдань якої виступають:

— забезпечення розвитку міждержавного об'єднання в єдину конфедеративну чи федеративну державу;

— перетворення спільного ринку, загального економічного, інформаційного, правового простору в єдиний ринок, єдиний економічний, інформаційний, правовий простір;

— розширення і вдосконалення наддержавних функцій виконавчої, представницької та судової влади союзу.

Таким чином, найвищий ступінь міжнародної економічної інтеграції – політичний та економічний союз. Він передбачає перетворення єдиного ринкового простору в цілісне економічне і політичне утворення.

ВИСНОВКИ

Об'єктивний характер міжнародної інтеграції суб'єктів господарювання не означає, що вона відбувається спонтанно, стихійно, поза рамками управління з боку держави і міждержавних органів. Формування регіональних інтеграційних комплексів має договірно-правову базу. Цілі групи країн на основі взаємних угод об'єднуються в регіональні міждержавні комплекси і проводять спільну політику в різних сферах суспільно-політичного і господарського життя.

В сучасних умовах розвиток стійких економічних зв'язків між країнами і, особливо між їх фірмами на основі міжнародного поділу праці прийняло глобальний характер. Все більша відкритість національних економік, діяльність ТНК, науково-технічний прогрес, міжнародна торгівля, міграція капіталу, сучасні системи транспорту, зв'язку та інформації сприяли переходу процесу інтернаціоналізації господарського життя на такий рівень, на якому утворилася глобальна мережа взаємозв'язків в цілісному світовому господарстві з активною участю в ньому основної маси фірм більшості країн світу. Подальший розвиток і вдосконалення форм міжнародної економічної інтеграції, можливо, призведе до політичного та економічного союзу, тобто до перетворення інтеграційного об'єднання на конфедеративну державу з усіма наслідками, що випливають, включаючи освіту центральних органів з більшими повноваженнями та владою, ніж наднаціональні інститути управління. Економічна взаємозалежність країн і народів стає відчутною реальністю. Поступово складаються і стають особливо тісними всебічні світогосподарські регіональні зв'язки, що охоплюють багато країн. Міжнародна економічна інтеграція

знаходить практичне втілення, визначаючи і перспективи подальшого господарського прогресу.

Список використаних джерел

1. Захарченко В.І. Інноваційний менеджмент: теорія та практика в умовах трансформаційної економіки / В.І. Захарченко, М.М. Меркулов, Н.Н. Корсикова. – К.: ЦУЛ, 2012. – 448 с.

2. Кругман, П.Р. Международная экономика: теория и политика: пер. с англ. 5-го межд. изд. / П.Р. Кругман. – СПб.: Питер, 2004. – 832 с.

3. Мойсей, Г.Н. Процеси глобалізації та регіоналізації у світовій економіці / Г.Н. Мойсей // Економіст. – 2006. – № 9. – 49 с.

4. Овчаренко, Н.Е. Модели современных интеграционных процессов / Н.Е. Овчаренко. – М.: Проспект, 2003. – 451 с.

5. Портер, М. Международная конкуренция: Конкурентные преимущества стран / М. Портер. – М.: Международные отношения, 1993. — 896 с.

6. Хейфец, В.Л. Международная интеграция / В.Л. Хейфец, А.А. Овденко. – СПб.: ГУАП, 2003. – 68 с.

7. Якубовський, С.О. Зовнішньоекономічна діяльність підприємств: Навчальний посібник; 2-ге вид., перероб. та доп. / С.О. Якубовський. – К.: Центр навчальної літератури, 2006. – 792 с.

8. Якубовський, С.О. Міжнародні економічні відносини. Навчальний посібник / С.О. Якубовський, О.В. Горняк, І.А. Ломачинська. – Одеса: «Одеський національний університет», 2012. – 260 с.

9. Масленніков Є.І. Теоретичні аспекти системи внутрішньогосподарського контролю інноваційної діяльності промислового підприємства / Є.І. Масленніков, М.С. Яценко // Економіка: реалії часу. Науковий журнал. – 2015. – № 4 (20). – С. 198-202. – Режим доступу до журн.: <http://economics.opu.ua/files/archive/2015/n4.html>

10. Інноваційна економіка: теоретичні та практичні аспекти: [моногр.] ; Вип. 1 / за ред. д.е.н., доц. Є.І. Масленнікова. – Херсон: Гринь Д.С., 2016. – Вип. 1. – 854 с.

11. Масленніков Є.І. Методологічні та практичні засади дослідження системи управління фінансовою стійкістю промислового підприємства [моногр.] / Є.І. Масленніков. – Одеса : Прес-кур'єр, 2015. – 316 с.

12. Мельник Ю.М. Структуризація факторів в системі управління фінансовою стійкістю промислового підприємства / Ю.М. Мельник // Економіка: реалії часу. – 2015. – № 1 (17). – С.295-300. – [Електронний ресурс] Режим доступу: <http://economics.opu.ua/files/archive/2015/n1.html>

13. Борщ В.І. Аналітичний інструментарій оцінки ефективності систем управління підприємством в інноваційній економіці / В.І. Борщ // Праці Одеського політехнічного університету. – Одеса, 2012. – Вип. 2 (39). – С. 318-325.